A befejezetlen mondat

Irta Déry Tibor

ÉVI A BÉCSI nemzetközi tánckongresszusra utazott s mint máskor is, amikor politikai vagy táncosnői munkájának egy jelentősebb állomásához ért, néhány nap alatt hirtelen kivirult, megszépült, mint szüléskor a fiatal anya. Gyöngéden alkotó szíve, melynek néha önmagával szemben is olyan kíméletlen mozdulatai voltak, mint az anyaméhnek, megizmosodott a felidézett válságtól s minél villámlóbb s kénkövesebb volt fölötte a mennyezet, annál merészebben valósította meg önmagát. Meghúnyászkodva, mint egy szerelmes nőstényállat, alázatosan, konok türelemmel feküdt alá a legnehezebb feladatnak s merész testtel, villogva megoldotta. Sápadt, mozdulatlan arca egy kissé kipirult, játékosabbá vált, szeme megnedvesedett, még hiányzó humorát is feltalálta ilyenkor szíve egyik kis csücskében, ősrégi, szakállas vicceket mesélt s fejedelmien mulatott hallgatói elképedt ábrázatán, borzongva, indokolatlanul kacagott a napsütésben, mint egy süldőlány. Első nap, hogy Bécsbe érkezett, e célra félretett pénzén egy parajzöld szvettert vásárolt, rögtön hazament, felvette s egyedül elindult a Rathauskellerbe ebédelni. Két pohár sört is ivott s úgy érezte, hogy a második pohár végleg felnőtt lánnyá avatja, aki immár önállóan rendelkezhetik életével s ezért rögtön ebéd után cukrászdába ment és szégyentelenül megevett három indiánert, cigarettára gyújtott és egy negyediket rendelt. Dühösen nézett maga elé s pokolian jól érezte magát. Irattáskáját ezúttal otthon hagyta, ez is felemelő érzés volt és nagyban növelte önérzetét; retiküljéből egy kis törött tükröt szedett elő s zord arccal, diadalmasan kifestette száját. Olyan remek kondícióban volt, hogy nem kételkedett benne, díjat fog nyerni a táncversenyen. Belenevetett a tükörbe, apró öklével önfeledten ütögette a márványasztalt. A cukrászdából kimenet majd hogy nyelvet nem öltött egy idősebb, elegáns úrra, aki hosszabb ideje alázatosan szemezett vele. — Vén kecske! — mondta neki hangosan, de magyarul, amikor asztala mellett ellépett s kiszaladt az utcára. Minthogy túláradó boldogságában minden szembejövő arcra ránevetett, már a Burgringen, alig egy negyedóra mulva kénytelen volt megismerkedni egy harminc év körüli, fekete szemű, szerényen mosolygó úrral, aki legalább két fejjel magasabb volt nála, hajadonfőtt járt s olyan karcsú, hosszú combú és széles vállú volt, mint egy atléta. — Wass wollen sie? — mondta Évi s elnevette magát. — Sehen Sie nicht, dass ich betrunken bin? — Életének első utcai ismeretsége volt.

— Az nem baj — felelte a fiatal férfi rossz németséggel és szerényen elmosolyodott. — Annál

könnyebb dolgom lesz! — Téved — felelte Évi és harciasan hátrább tólta kis kalapját — annál nehezebb! — Olyan elszántan és dühösen nézett maga elé a feje búbján táncoló apró kalap alól, hóna alá vágott retiküljével s kis kezét ökölbe szorítva, mintha rögtön ölre akarna menni a fiatal férfival. Ez elnevette magát — Mit bámul? — mondta Évi dühösen. — Nem látja, hogy holtrészeg vagyok! — Megállt egy kirakat tükre előtt, megrőkönyödve fejébe húzta kalapját s elmosolyodott. — Maga az én első utcai ismeretségem — mondta diadalmasan — jöjjön, menjünk moziba!

Az első előadás kezdetéig még egy órát kellett sétálniok. Évi még életében nem nevetett olyan jóízűen, mint azon a felfedezésén, hogy világos nappal lerészegedett s moziba ment egy idegen férfival; ki nem fogyott a morc fintorokból s az édes, meglepett kacagásból. Egy schottenringi moziba mentek, de a fiatal lány a sötétben egy ujjal sem engedett magához nyúlni s csak két hét mulva, a díjkiosztás napján (a 2. díjat nyerte szólótáncban) engedte meg dr. Abramovicsnak, hogy megcsókolja; aznap éjjel a szeretője lett. Élete legnagyobb szerelme kezdődött el.

Ha később olykor szembenézett szerelmével — egy-egy világosabb percében, amikor a lágyan összefolyó, álmosan forgó külvilágból hirtelen kivált egy-egy tömörebb sertésalak s jól ismert ormányával világosságot hányt szét maga körül — ha ilyenkor megvizsgálta önmagát, be kellett látnia, azért szereti Abramovicsot, mert két fejjel magasabb nála. Ha melléhez símult s felnézett rá, olyan sóvárgó, naivul gyönyörködő kifejezés ült arcára, hogy a férfi maga is rögtön elszédült a szerelemnek e tökéletes alakításától s a szemérmesen kínálkozó, önmagát áldozatul hozó lányarcot, mely szinte anyagtalanná vált a vágytól, aggódva s erélyesen két hatalmas tenyere közé fogta mintha egy látomást akarna visszatartani. S ha ilyenkor, hogy megrögzítse, ami illanó s nevet adjon a megfoghatatlannak, egyik kezével lenyúlt s megölelte azt, ami számára a leganyagiasabb volt a női testben, úgy érezte egy pillanatig, mintha a mennynek s pokolnak az antinómiáit tartaná a két kezében és sorsának további alakulása attól függne, meg tudja-e oldani ellentmondásaikat, vagy választania kell-e közöttük? De a fiatal nő egyetlen sóhajával, vagy az örömnek egy üde, követelődző kiáltásával azonnal eldöntötte a kérdést. Arca gyönyörködő volt és fájdalmas, a felelet teljes felelősségét magára vállalta. Maga is annyira szerette azt a pillanatot, amikor alulról fölnézhetett szeretője arcába s oly világosan megértette, mennyire megszépül, megnemesedik az odaadásnak e jelképes mozdulatától, hogy meztelenül lekuporodott az ágy elé, amelyben Abramovics feküdt s állát a matracnak támasztva, csendben megvárta, amíg a férfi el

nem alszik; akkor mosolyogva felkelt, megmosakodott, felöltözött s kiszaladt a nyári éjszakába; mire egy órai boldog kószálás után visszatért, fiatal teste még símább és teltebb lett a Türkenschantzpark akácfáinak kölcsönkért illatától. Lábujjhegyen az ágy elé lopózott s hosszan elnézte az alvó, tehát látszólag kiszolgáltatott férfitestet. Olyan különös — nem testi — izgalom fogta el ilyenkor, hogy le kellett csitítania lélekzetvételét és kezét szívére szorítva újra letérdepelt az ágy elé.

Szeretőjének nem volt olyan szava vagy mozdulata, amely meg ne felelt volna neki. Régebbi viszonyaiban — akármennyire tetszett is neki egy-egy férfitest vagy jellem — mindig kiforrt egy piszkos pillanat, mint a szennyes tajték a hullám hátán, amely arcába fröcskölt és mértéktelenül felidegesítette: egy rosszul elhelyezett szó, gondolat, vagy ahogy túlművelten, hibás szóképzéssel nevezte, egy „deplaciert" felelet, amely megmérgezte érzékeny idegzetét és úgy felpaprikázta, hogy napokig nem bírt ránézni szerelmesére. Abramovics azonban minden porcikájának megfelelt, minden szavával elbűvölte. A fiatal lány szerelme, mint egy kitünő szobrász, átvéste legközönségesebb mozdulatait is és minden „pózát" mint egy-egy külön nemes szobrocskát összegyűjtötte szíve piros bársonyrekeszeiben: egy elmulhatatlan szerelmi gliptotékát alapított apró, gyöngéd remekművekből, melyek között olyan biztonságosan, annyi szakértelemmel mozgott, mint isten a magateremtette, mindenki más számára érthetetlen világban. Bizonyos visszatérő mozdulatok, melyek minden más férfinál felidegesítették vagy vérig sértették — ha például orrfúváskor két kézbe fogták zsebkendőjüket, vagy egy karcolásról, horzsolásról levakarták a sebkérget — ha Abramovics mozdulatai közül bukkantak fel, nyom nélkül merültek el érzékenységében, sőt alapjában megváltoztatták az orrfúvás eleganciájáról 26 év óta kialakult nézetét. Abramovics beszélgetés közben ceruzát, töltőtollat vagy gyufaskatulyát forgatott ujjai között, ez megnevettette s elbűvölte. Ruháinak dohányszaga maga volt a férfiasság szaga. Amikor harmadik vagy negyedik éjszakájukat töltötték együtt, észrevette, hogy Abramovics mindig a fürdőszobában vetkőzik le s már ruhátlanul lép be a homályosan kivilágított hálóba; ez is mondhatatlanul tetszett neki. Erotikus ízlése soha nem tudott mit kezdeni szeretőinek levetett ruháival; ha a férfi vetkőzés közben élén összehajtotta nadrágját, két-két ujja közé fogva megrázta, majd aggódva lefektette a székre s mellényét, kabátját a támlára akasztotta, úgy elidegesedett, hogy legszívesebben kiszaladt volna a szobából: a pedantériát, amely önmagával foglalkozik, ahelyett, hogy a szerelmes órára központosítaná figyelmét, a szenvedélynek semilyen későbbi jele nem tudta többé elfelejtetni vele;

a széken ülő ruha, mint a lapos önzés jelképe vigyorgott arcába s bután belenehezedett önkivületébe. De épily kelletlenül nézte, ha a férfi lerángatta magáról a ruhát és a földre dobta, mint egy hisztérikus nő: az önuralom hiánya, de még inkább az érzés, hogy udvariasságból tetteti vadságát, ugyanúgy felingerelte, mint a padlón panaszkodó rendetlenség, mely egész éjjel szüntelenül suttogott a sötétben. Amikor szerelmük negyedik éjjelén egy grinzingi kocsmából hazajövet (amely a tabáni kocsmákra emlékeztette a tapasztalatlan Évit) felmentek a Pyrker-utcai kis lakásba, a fiatal lány három deci bortól felvidultan már tökéletesen belebolondult Abramovicsba; úgy érezte, soha többé semmi sem idegenítheti el tőle. Kedvesen szerény mosolya, amellyel a lakásba beinvitálta, époly elbűvölő volt, mint az a megmagyarázhatatlanul férfiasnak ható mozdulat, amellyel a kulcsot úgy forgatta a zárban, hogy Évi elsápadt, hátán végigfutott a hideg. Semmi az életben nem választhatja el őket többé, gondolta. Ugy kívánta volna magához ölelni, hogy egy tüdőből lélegezzenek, egy gyomorból emésszenek, önmagát karolja át, amikor a másikat karolja. Megrendülten ült a diván szélén és egész testében reszketve, szemérmesen várt — mialatt Abramovics a konyhában rántottát sütött s a forró vaj beszivárgó szaga furcsán összekeveredett a nyitott ablakon betóduló édes akácillattal. A Billrothstrasse felől távoli, elhaló villamoscsengetés hallatszott, a ház előtti holdfényes, kis kertből pedig csodálkozó, gyönge madárcsipogás: egy -tűnődő vörösbegy, amelyet az ablakból kihulló villanyfény felébresztett álmából. A fiatal lány még soha életében nem volt ilyen boldog. Még soha életében ilyen értetlenül s csodálkozva nem nézett önmagába, nem tudta eddig, hogy ilyen egyértelmű feleletet is adhatni a kérdezősködő világnak. De figyelme csak egy pillanatig nyugodott önmagán; elbájolva nézte az ajtón belépő szeretőjét és szíve vörösbársony rekeszeibe gyorsan egy új szobrocskát sorolt be, amely művészi s mesteremberi tökélyben semmiben sem maradt alatta a belvedere-i Apollónak: egy férfialak, amely két kinyújtott karján, fatálcán egy tányér rántottát nyújt feléje, míg arcáról márványnál tisztább fény sugárzik szét földiesen durva környezetére.

— Milyen jó ez a rántotta! — mondta Évi reszkető hangon s olyan kislányosan elbűvölt arccal, mintha maga az angol király sütötte volna s etetné meg vele saját kezűleg.

— Volt még egy kis tej a konyhában — mondta Abramovics — azzal készítettem. — Csodálkozva nézett Évire, aki hirtelen kacagni kezdett, a kacagástól hanyatt dűlt a divánon. — A tej, a tej! — ismételte a fiatal lány dudorászva és izmos, apró lábával, mely olyan fehér volt, mint a tej — az idén

még nem ért rá napozni — vidoran odébb tolta a divánon a rántottás tálcát. — Gyere közelebb, Ábrahám! — mondta. — Hogy mertél leszólítani az utcán? — kérdezte s az emléktől elragadtatva hátrahajtotta fejét, fehér nyaka pihegett a nevetéstől. — Most mondd meg, miért szólítottál le?

— Az alakom tetszett?... Szép a lábam? — kérdezte áhítatosan s behúnyta szemét. Gyöngéd szeretettel s époly tárgyilagosan tudott beszélni testéről, mint a mesterember finom szerszámairól. — Nem akarom, hogy szerelmes légy belém — tette hozzá indulatosan, behúnyt szemmel — csak mindig nagyon tessek neked! Én akarok szerelmes lenni.

A nyitott ablak előtt ezüstfüggönyként sűrűn állt a holdfény s egyetlen városi hangot sem engedett be a szobába, amelyben Abramovics eloltotta a villanyt. A vörösbegy is elhallgatott a kertben, csak egy-egy bokor zörgött olykor, ha a szél áthúzta rajtuk dallamos, átlátszó fésűjét. A fiatal lánynak az volt az érzése, hogy a függönyön túl a Természet, mint egy másik felizgatott, csendesen ostromlott női test hever a földön s ettől az ármányos, incselkedő képzettől olyan csendes izgalom fogta el testét, olyan békés nyugalom szívét, hogy szemét eltakarta s meghalni vágyott; eszméletlenül lebegni, mint az a másik élvező női test az ablak előtt.

— Mindig olyan szemtelen légy velem, mint amikor leszólítottál — súgta önfeledten. — Én akarlak szeretni!

— Mit mondasz? — kérdezte hangosan, felült és eltolta magától szeretője arcát. — Te is szeretsz? Nem igaz!

Lehajtotta fejét, mintha pontosabban akarná hallani a saját szívverését. — Nem igaz — mondta szigorúan és egy ősi, kecses mozdulattal felemelte mutatóujját — nem szeretsz! Tudom, hogy nem szeretsz! — Azért vagyok olyan boldog, gondolta szűzies alázatossággal és szeme könnybe lábadt. Két kezét arcára kapta s ujjai közül kivillanó szemmel, sírva és mosolyogva a férfire sandított. — Ha szeretnél, nem mondtad volna, hogy te is szeretsz, hogy te is!

Elhallgatott, egy pillanatig kíváncsian nézte, amint szeretője meztelen, fehér lába fölé hajlik s megcsókolja bokáját. Borzongott, nevetnie kellett. Egy hűvös szellőcske lebbent be az ablakon s megcsiklandozta lábujjait. Bosszankodva bekapta lábát szoknyája alá. — Nem igaz, hogy szeretsz — súgta indulatosan — megtiltom, megtiltom! — Szemét most már elöntötte a könny s hogy szeretője fel ne ismerje mondhatatlan szégyenét s gyengeségét, leugrott a diványról s piruettezve s hangosan nevetve az ablakhoz szaladt. Kihajolt s lenézett az utcára: semmiféle ostromlott női test nem lihegett a földön, az ablak mögött. A csalódástól hirtelen elnehezült a szíve. — Hagyjon békén!

— mondta, amikor látta, hogy Abramovics is felkelt a diványról s feléje közeledik. — Ne merjen idejönni! Azt hiszi, úgy bánhat velem, mint egy utcalánnyal! Mi van velem, gondolta s hangosan, boldogan sírt, már nem szégyelte kiszakadó, apró sóhajait sem s a megmagyarázhatatlan, halk sikolyokat, melyek olyan önfeledten s lágyan bújtak elő szájából, mintha az elszundított vörösbegyet szólongatná. — Ha még egy lépést tesz, kiugrom az ablakon — mormogta összeszorított fogakkal. Tenyerével megtörülte szemét, arca maszatos lett a szétmázolt könnyektől. — Maga is szeret, is szeret! — ismételte vadul. — Megtiltom! Csak én fogom szeretni!

A fiatal lány életében ez volt szerelmi odaadásának legmagasabb pillanata. Máskor is földre vetette magát szeretője előtt, de ilyen végletesen, ilyen fájón s mégis mondhatatlanul derűsen soha többé nem értette meg a női sorsot. E néhány perc alatt, míg az ablakban állt, szerelmes öklét szívére szorítva, félig nyitott, csodálkozó szájjal s haragosan csillogó szemmel a holdvilág ezüstfüggönye előtt, amely most szemérmesen elválasztotta az egész világtól — s benne árnyként táncoló, gyorsan hátráló, apró multjától — e néhány perc alatt világosan megértette, hogy szolgálnia kell, hogy hatalomra juthasson s alázatosabbnak lennie, hogy szolgálatra érdemesüljön. Kitárta két karját s néhány lépéssel, melyeket a boldogság könnyűkké és táncosokká tett, Abramovics elé szaladt, lerogyott előtte s átfogta két térdét.

Tanulságot nem vont le megrendüléséből. A tudás oly észrevétlenül szivárgott át eszméletébe, mint ahogy a mész begyűlik a csontokba. Amikor három hét mulva a kommunista párt visszarendelte Pestre — ebben az időben, boldogsága tetőpontján, úgy érezte, már nem érheti baj életében és soha többé nem fog elválni Abramovicstól — amikor három hét mulva értésére adták, hogy vagy azonnal visszatér Pestre vagy kizárják a pártból, elszédült, a szoba forogni kezdett körülötte, ájultan levágódott a padlóra. Azt hitte belehal. Ungyilkossági gondolatokkal foglalkozott. Két napig majdnem önkivületben feküdt. Abramovics lakásán. Ha kevésbbé szereti, talán fellázad — először életében — saját lelkiismerete ellen és szeretőjével marad; de az egyhónapos viszony megtanította a szerelem alázatára, s ez régi, büszke önfegyelmével egyesülve — először életében — hőssé avatta; elhatározta, hogy engedelmeskedik s elhagyja Abramovicsot. Tudta, hogy ezután örömtelen lesz az élete s hogy talán sohasem fogja kiheverni azt a csapást, mellyel a sors épp akkor sújtja két kézzel, amikor fejlődésének legmeredekebb szakaszához ért: gyereket kívánt — ezt is életében először — attól a férfitól, akit szeretett. De azt is tudta, hogy válságára nincs más felelet, akár jobbra választ, akár balra, mint a bol-

dogtalanság; leejtette fejét, megpróbált tovább élni. Nem járt ki magának haladékot a hazautazásra, két vagy három napot a siralomházban, másnap, hogy talpra tudott állni, vonatra szállt.

Utolsó napjukat vidáman töltötték, lepkekönnyűséggel szálldosva egymás körül; a fiatal lány oly csillogva, jókedvűen kacagott egész nap, hogy még szeretőjét is sikerült megtévesztenie. Megrendülésének egyetlen súlyosabb jele volt — de nem akadt, aki észrevegye: nagyjából elismételtette Abramovicscsal szerelmük első napját, ugyanabban a vendéglőben ebédeltek meg, ahol a táncverseny díjkiosztásának napján, ugyanazt rendelte, amit akkor, kedvenc ételét, borjúvelőt au beurre noir, egy pohár sört s rizsfelfújtat, majd kimentek a Dunára fürödni s délután mégykor hideg felvágottat vittek Abramovics lakására, mely ebből az alkalomból mintegy varázsütésre visszaváltozott ugyanazzá a lakássá, amelybe a fiatal lány egy hónappal ezelőtt tette be először a lábát: époly idegenné, izgalmassá és egyszeri érvényűvé lett a búcsú világosságában, mint a megismerés feledhetetlen percében. Négyhetes multját hirtelen levetette magáról. Évi zavarában majd elfelejtette, hogy az előszoba számtalan ajtaja közül melyik nyílik a szobába, melyik a konyhába. Szégyenkezve, az izgalomtól sápadtan nézett körül, az ágytól szemérmesen elfordította szemét, orrcimpái ijedten verdesve utasították vissza a lakás idegen szagát. Hogy jól esett-e neki vagy rosszul, nem tudta, de époly idegessé vált attól a gondolattól, hogy soha többé nem fogja érezni, mint amikor négy hete az izgalom mély lélekzetével először szívta be s arra gondolt, hogy rögtön ki kellene nyitni az ablakot. Az ablakhoz ment s kinyitotta. Mint az anya, aki lányában megismétli szűz fiatal korát, a lakás egy pillanat alatt újraszülte önmagát. A fiatal lány riadtan repdeső orrcimpái még mindig nem nyugodtak meg, szívére szorította kezét s lélekzetét visszafojtva hallgatózott: edénycsörömpölés hallatszott a lakás ismeretlen csendjében, Abramovics a konyhában motoszkált. Megint ugyanolyan világosan érezte, mint első nap, hogy szeretné kiszolgálni, főzni, mosni rá; megborzongott, az ablakhoz ment s kikönyökölve, mint első este, hátat fordított egy percre multjának s jövőjének.

Abramovics horvát volt, Szarajevóban született s kitünően beszélt magyarul, egyetemi tanulmányait Pesten végezte. Évivel, aki a német nyelv ruhájában ügyetlenül mozgott, magyarul beszéltek. A fiatal lány túlságosan betelt szenvedélyével, semhogy megvizsgálhatta volna, miért tetszik neki Abramovics, szervezete oly magától értetődően élt vele, mint tüdeje a levegővel. Hazafelé a vonaton szinte fulladozott hiányától. Szüntelen szívgörcsök kínozták. De hetek mulva, amikor már némileg lecsendesedett s teste nem, már csak elméje foglalkozha-

tott szeretőjével — ez azonban annál szenvedélyesebben — ámulva állapította meg, hogy Abramovics semmiben sem felelt meg annak a férfiúi eszményképnek, amely 26 év alatt leányszívében kialakult. Évi, aki már serdülő lány korában mint egy újkori apáca, tárgyilagosan tiszta szemmel, könyörületesség nélkül eljegyezte magát a munkásmozgalommal, régebben el sem tudta képzelni, hogy bármi köze lehetne egy férfihoz, aki nincs benne a „mozgalomban", vagy legalábbis nem „szimpatizáns". Huszonhat évig megvetette, söpredéknek nézte, a közelébe sem engedett férfit vagy nőt, aki nem foglalta el öntudatosan helyét a társadalmi harcokban, olyan „henye, önző, vagy közömbös életet élt", mint Abramovics. Mi történt velem, gondolta elszörnyűködve. Arcára szelíd mosoly ült. Abból, hogy szeretője mennyire „nem volt neki való", értette csak meg igazán, milyen olthatatlanul szereti. A hideg végigfutott a hátán, szédülve nézte ellentmondásainak örvénylését. A tajtékból mégis a női boldogságnak valamilyen sajátlagos, finom párája szállt fel s egy éterszerűen hűvös és kábító szag, amilyet csak a szerelmes nő tud kiszűrni az élet párlatából; ha nem is értette meg önmagát, tudta, hogy igaza van. Viszonyuk szelíd volt s mélyéből mégis a vér szaga érzett. Évi elmosolyodott — a nők végső, mindent tudó mosolyával — s homlokából kisímítva fekete haját, csendesen sírni kezdett.

Bécsben az utolsó nap délelőttjét egyedül töltötte volt; Abramovics a klinikán dolgozott, a fiatal lány pedig egy régi mulasztását pótolta, kilátogatott a heiligenstadti Marx-Hofba, a bécsi februári forradalom számára legelevenebb emlékéhez. Azzal, hogy már egy hónapja halasztgatta ezt a látogatást és hogy e hónap alatt alig s csak kényszerűségből találkozott régi bécsi elvtársaival, már rég számot vetett, de amikor a Marx-Hofhoz levezető keskeny utcán hirtelen megpillantotta a kis fűszeresboltot, amely előtt 1934 februárjában agyonlőttek egy embert — miatt ő a boltban csokoládét vásárolt, — a hirtelen izgalomtól a vér fejébe tolult, megállt s a falnak támaszkodott. Segítségül felidézte szeretője emlékét és a rémülettől majdnem roszszul lett; az volt az érzése, hogy Abramovics arca túlkövér. Csak egy alig felfedhető árnyalattal volt kövérebb, pihentebb és gondtalanabb, mint amilyennek azelőtt látta, mégis szívenütötte a csalódás, szeme előtt elhomályosult a világ. A fűszeresboltba ment, egy pohár vizet kért. Odakünt forrón sütött a júliusi nap, oly forrón s vidáman, hogy sokáig habozott, mielőtt a homályos boltocskából újra kilépett az utcára. Soha nem gondolt eddig arra, hogy szeretője nem állná meg helyét a Marx-Hof mellett. Bosszúsan elhessegette az érzést — melynek még ideje sem volt arra, hogy értelmes testet öltsön s kiálljon önmagáért, — de alig, hogy megnyu-

godott s lesütött szemmel elindult a Marx-Hof nagy kapuja felé (amelyen 1934-ben a félórás fegyverszünet alatt bebocsátották), Abramovics újra mellette termett s túlkövér arcával, túlönérzetes, lassú lépteivel bekísérte a kapualjba.

Mielőtt elment hazulról megfürdött, hideg vízzel zuhanyozott, néhány tornagyakorlattal meglazította izmait, Nivea-krémmel átdörzsölte s berizsporozta érzékeny lábait. Élete legnehezebb órájára készülődött. Legalább testileg legyek friss, gondolta s a tükör előtt kipróbálta mosolyát, amellyel szeretőjétől búcsúzni fog. Bárhogy símította is, merev és fájdalmas volt, holott a fiatal lány mindvégig nyugodtnak, derűsnek akart látszani. Elfordította fejét a tükörtől. Háromnegyed egykor volt találkájuk a vendéglőben, most negyed kettő volt.

Ha később felidézte ezt az utolsó délutánt s az utána következő fél éjszakát, csak elmosódott, bizonytalan emlékek támadtak fel benne, holott azt hitte, hogy épp ezek az utolsó órák fognak legélesebben emlékezetébe vésődni. Nevezetesen sohasem tudta megállapítani később, elég vidáman telt-e el együttlétük, olyan jókedvűen, amilyennek tervezte; csak nagyjából emlékezett arra, hogy sokat nevettek... de vajjon nevetésének nem voltak-e rekedt mellékzöngéi? Ebédnél megint megivott két pohár sört. — Te, Ábrahám — mondta, amikor kiléptek a vendéglőből — én most előre megyek s te szólíts le, úgy mint akkor, tudod... — De alig tett meg két lépést egyedül, visszaszaladt szeretőjéhez, karjába csimpaszkodott s görcsösen megfogta kezét. — Szamárság — mondta mérgesen s édes apró kalapja, mely mint a részegség kis kontya rögtön félrebillent, ha többet ivott egy pohárnál, veszedelmesen táncolni kezdett feje búbján. — Szamárság — morogta — miért tűröd, hogy ilyen szamárságokat csináljak! — Megállt egy kirakat tükre előtt s hangosan nevetve fejébe húzta kalapját. Az volt az érzése, mintha minden vére langyosan kifutna ereiből. — Nyugodj meg, szívem! — mondotta Abramovics csendesen mosolyogva, de a fiatal lány annyira felbőszült a csillapító hangsúlytól s a mögüle kihallatszó szánalomtól, hogy azonnal abbahagyta a nevetést és kikarolt Abramovicsból. — Hülye! — mondta dühösen. Meleg, nyári szél fújt, szeme közé sodorta egyik fekete fürtjét. Hagyta, hadd lógjon! De néhány lépés mulva ismét megunta az egyedüllétet — úgy didergett benne, mint egy csuronvizes ingben. — dacosan felvetette fejét s visszakarolt szeretőjébe. — Nagy marha — mondta — mit szomorkodsz! Ki fogjuk bírni egymás nélkül... Ugy szeretek felnézni rád — tette hozzá ellágyulva s hirtelen átölelte Abramovics nyakát, a nyílt utcán szájon csókolta. Rögtön utána eliramodott s felugrott egy épp induló villamosra. Abramovics alig tudta utólérni.

Tompa fáradtságára emlékezett még, amellyel a maga alatt elúszó délutánt figyelte szívével, a lassan sűrűsödő ködöt, mely a közeledő esttel egyre sötétebb lett s elfedte, amiből emlék válhatott volna. Korán megteáztak, utána ágyba feküdtek. Amikor a fiatal lány észrevette, hogy Abramovics szokása szerint a fürdőszobában készül vetkőzni, egyszerre érthetetlen, kínzó ingerültség fogta el; eléje állt, felemelte kipirult arcát.

— Hová mész? — kérdezte harciasan.

Abramovics nevetett.

— Vetkőzz le itt! — mondta ingerülten Évi — mit kell neked mindig a fürdőszobában vetkőznöd, te aggszűz! — Arcára csapta két kezét s gyors léptekkel a szoba másik sarkába menekült. Cigarettára gyújtott s megvárta, míg szeretője le nem vetkőzik, azután egy gyors pillantással megbizonyosodva, hogy ruháit székre rakta, az ágyhoz szaladt s letérdelt előtte. — Dr. Abramovics — mondta hangosan, — én önt szeretem. Én önt szeretem... mit mondhatok egyebet! Kérem, tartson meg jó emlékezetben, alászolgája, lekváros a pofája!

Éjjel indult a pesti vonat s Évi úgy emlékezett, hogy éjfélig, amikor Abramovics taxiért szaladt, nevetősen, látszatra ragyogó jókedvvel, egymást ugratva töltötték az időt; szorongó szívdobogására csak olyankor lett figyelmes, ha a szeme sarkából kipislantva a kertre, a gyorsan emelkedő hold órájára nézett. De azalatt a negyedóra alatt, amíg Abramovics taxit keresett s ő egyedül maradt a lakásban, hirtelen elhagyta az ereje, arcára húzta az egyik vánkost, hogy ne lásson, ne halljon, vacogó fogakkal, fuldokolva sírt, térdét meztelen hasára húzva s két karjával szenvedélyesen arcára ölelve a vánkost. Szeretője hiánya lassan kiszívta a levegőt a szobából. Légüres térben fog élni ezután! Sötét is volt a vánkos alatt, mert a szenvedés nem világít. Tudta, hogy Abramovicsot többé nem fogja viszontlátni s úgy vergődött önmaga ítélete alatt, mint egy vesztét érző állat. Miért kell nekem ilyen fiatalon meghalni, gondolta mérhetetlen keserűséggel és gyűlölettel, Abramovics elvesztését a halállal azonosítva; úgy érezte magát, mint akit öngyilkosságra kényszerítenek. Egészen összekuporodott, térdét álláig húzva, mintha magzathelyzete fel tudná támasztani körülötte az elvesztett anyatest védelmét; olyan ájultan vágyódott utána, hogy már-már hallani vélte arca előtt az anyai hasfal vérkeringését. Néhány percre el is vesztette eszméletét.

Valószínűleg a csengő berregése ébresztette fel, gondolta, ha később felidézte ezt az utolsó éjszakájukat; a vánkos lecsúszott arcáról, miatt eszméletlenül feküdt az ágyban s a telihold épp arcába világított. Első pillanatban nem ismerte meg fényét. Ajtót kellett nyitnia Abramovicsnak, úgy esett ki az ágyból, mintha a földgömbről fordulna le egy más

világra. A taxi már lent várt, még be kellett csomagolnia s felöltöznie. Mialatt összekapkodta mosdószereit, feldöntött s összetört egy éteres üveget, az éter hűvös, kábító szaga volt utolsó emléke a lakásról; mint egy hullafolt ütközött ki rajta, valahányszor később emlékezetébe idézte. A taxi többször dudált a kapu előtt, Abramovics ideges volt. A könnyfoltot is észrevette a vánkoson; amikor egyszer azt hitte, hogy Évi nem néz oda, megfordította a párnát. Szinte utolsó percben értek ki az Ostbahnhofra, a fiatal lány a jegypénztárhoz szaladt, Abramovics ezalatt feldobálta a bőröndöket a vagonba, utána ugrott s lefoglalt egy helyet egy III. osztályú fülkében. A pályaudvar tele volt füsttel, vastagon körülölelte a vonatot, mint egykor a felhő Ió testét. Füst, füst. gondolta Évi dühösen. — Élj ezután tisztességesebb életet — mondta haragosan csillogó szemmel az elképedt Abramovicsnak, aki a perronon állt, a lába köré csavarodó füstben — élj ezentúl tisztességesebben, mert szavamat adom, hogy különben nem jövök többé vissza. Azt képzeled, hogy egyedül vagy a világon, hogy ez felnőtt emberhez méltó élet... — Kiabálnia kellett, mert a vonat már gyorsított s Abramovics elmaradt, az ablak vaskeretéhez szorította dühtől kipirult arcát s kezével búcsút intett, de a megkezdett mondatot már nem tudta befejezni.

✦

„Mondhatom, alaposan kiábrándultam a modern történelemből. Tüzetesen vizsgálva rájöttem, hogyan csapták be a világot kurafi trók, akik nagy tetteket tulajdonítottak gyáva gazoknak; bolondoknak bölcs mondásokat; hízelgőknek őszinteséget; római erényt hazaárulóknak; istentagadóknak kegyességet; szűzi életet kicsapongó fajtalanoknak; becsületet besúgóknak; hány ártatlan és kitűnő személyt ítéltek halálra romlott és megvesztegetett bírák; hány bitang szerzett magas állást; mekkora szerepet játszottak udvari, állami és nagy nemzeti ügyekben gézengúzok, ringyók, ingyenélők, élősdiek, bohócok, milugrászok, kerítők.”

Ezt az indulattól lobogó, fehéren izzó mondatot Swift írta, ki 1745-ben halt meg. Éppen kétszáz éve. Senki nem tisztázta gyilkosabb gúnnyal: „milyen félszeg, furcsa, ostoba, őrült, természetellenes és ész ellenére való állat az ember”.

Halász Gábor jellemzése szerint: „Swift keserűségéhez mértéket Jób könyvéből vett, melyet minden születésnapján újraolvasott; a bosszúhoz Rabelais fergeteges gúnyolódásából, megtetézve azt beteges iszonyaival. Így született meg a Gulliver, a mérgezett gyermekmese, kacagtató figuráival és kétségbeejtő tanulságaival”.

Megvetette az embereket és nem akart segíteni rajtuk. „Halottnak hasztalan rendelnék orvosságot” — mondotta.